

FIKH MUSLIMANSKIH MANJINA: Najčešći fikhski problemi sa kojima se susreću muslimani Slovenije

Sead KARIŠIK

UDK 28:323.15(497.4)

SAŽETAK: U ovom eseju predstavljeno je razumijevanje pojma muslimanskih manjina kroz knjigu dr. Jusufa El-Kardavija *Fikh muslimanskih manjina – kako biti musliman na Zapadu?* i navedeni najčešći problemi muslimana, koji kao manjina, žive na području Republike Slovenije. U radu je ukazano na definiranje pojma muslimanskih manjina, te fikha koji se bavi izučavanjem različitih pitanja sa kojima se muslimanske manjine susreću. U radu su predstavljeni ciljevi i izvori fikha muslimanskih manjina. U drugom dijelu rada predstavljena je muslimanska manjina koja živi u Republici Sloveniji i navedeni različiti primjeri pitanja i problema sa kojima se oni susreću u svom svakodnevnom životu.

Ključne riječi: Fikh, muslimanske manjine, fikh muslimanskih manjina, problemi i pitanja muslimanske manjine u Sloveniji.

1. Uvod

Prema najnovijim istraživanjima i statističkim podacima, broj muslimana u svijetu je u stalnom porastu. Islam je religija koju prihvata i slijedi najveći broj ljudi u svijetu. Gotovo jedna trećina ukupnog broja muslimana živi na Zapadu, visoko razvijenim, nemuslimanskim zemljama, na prostoru u kojem oni čine manjinu u odnosu na broj drugih stanovnika. U sredinama u kojima žive muslimani su se susreli sa velikim brojem problema, novih pitanja i dilema. Želeći olakšati muslimanima da svoj život provode u okvirima Šerijata i pomoći muslimanima da se snađu u društvu, da iznađu modele integracije u društvene tokove, javila se potreba za razvijanjem novih grana i disciplina fikha poput: fikh prioriteta (*fikhu-l-evlevijjat*), *fikhu-l-muvazenat*, te fikh manjina (*fikhu-l-ekalijjati-l-muslimeh*) i dr.

Krajem 20. i početkom 21. stoljeća započela su sistematičnija istraživanja šerijatsko-pravnih pitanja i problema muslimanskih manjina i razmatranja fenomena privremenog ili stalnog boravka muslimana u nemuslimanskim sredinama. Iako su muslimani iskusili položaj manjine tokom svoje povijesti, ipak kako to ističe Tarik Ramadan, boravak muslimana u ovom vremenu na Zapadu nešto je novo za muslimane. Ovim fenomenom i pitanjem muslimanskih manjina na Zapadu bave se kako pojedinci tako i pravne institucije i akademije sa ciljem da se formiraju pravila i norme koji bi regulirali i olakšali postizanje šerijatsko-pravnih odgovora na novonastala pitanja. Svoj doprinos razvoju ovih novih grana fikha, posebno fikha muslimanskih manjina, dali su dr. Jusuf El-Kardavi, dr. Taha Džabir el-'Alvani, dr. Medžid en-Nedždžari i drugi. Pitanjem statusa

muslimana na Zapadu i Evropi u svojim istraživanjima posebno se bavio i Tarik Ramadan.

Iako je relativno kratak period nastanka ove grane fikha među autorima i istraživačima postavio se veliki broj pitanja i dilema kao i kontroverzi i osporavanja pojma muslimanskih manjina i njegovog značenja, kao i definiranja pojma muslimanskih i nemuslimanskih zemalja, do pitanja potrebe za još jednom novom granom fikha, te njenim izvorima.

2. Muslimanske manjine i njihovi fikhski problemi

2.1. Značenje pojma "manjine"

Među učenjacima koji se bave pitanjem fikha muslimanskih manjina postoje određene dileme oko upotrebe pojma manjine. Jusuf El-Kardavi pod pojmom manjine podrazumijeva

svaku ljudsku skupinu u nekoj oblasti koja se razlikuje od njenih stanovnika u vjeri i idejnoj orijentaciji, etnosu, jeziku te sličnim karakteristikama koje čine da se ljudske skupine međusobno razlikuju.¹ Muslimani su manjina onda kad su brojem manji u odnosu na nemuslimansko stanovništvo u državi u kojoj žive. Međutim, činjenica da su manjina ne oslobađa ih obaveze izvršavanja vjerskih obaveza i propisa islamskog Šerijata, oni su ih dužni izvršavati ma gdje bili: *“A Allahov je istok i zapad pa kuda god da se okrenete tamo je Allahova strana.”* (Kur'an, 2:110). Također, El-Kardavi² tvrdi, manjina je pod stalnim pritiskom većine. To nekada dovede da manjina osjeti nepravdu i ugnjetavanje većine. Manjina se uvijek mora prilagođavati većini. Zbog toga se u savremenim društvima vodi briga o pravima manjina.

Ovo su temelji na kojima se i zasniva potreba razvijanja i govora o fikhu muslimanskih manjina kako bi se poboljšala njihova prava i smanjili problemi sa kojima se susreću.

Drugi autori pod pojmom manjine ne podrazumijevaju samo brojčanu manjinu već i činjenicu da većina izgubi svoja osnovna građanska i politička prava i bude 'ugnjjetavana' od strane manjine. Muslimani mogu biti manjina i onda kada su brojčano veći u odnosu na manjinu koja njima vlada i oduzima im osnovna prava.

Jusuf El-Kardavi muslimane u odnosu na prostor njihovog bivanja dijeli na dvije skupine:

- a) Oni koji žive unutar “daru-l-islama” (kuća islama) tj. unutar islamskih društava i zemalja. To su zemlje gdje je većinsko stanovništvo muslimansko, gdje se javno ispoljava vjera islam.
- b) Oni koji žive izvan daru-l-islama. Oni se također dijele u dvije skupine:

- a) Muslimani koji su u određenim državama starosjedioci i autohtoni narodi. Oni su islam davno prihvatili, ali su manjina u odnosu na ostale stanovnike. Nekada su ove manjine vrlo brojne, kao npr. muslimani u Indiji.
- b) Ovoj skupini pripadaju muslimani muhadžiri, koji su došli iz islamskih zemalja u neislamske.³

Jusuf El-Kardavi navodi osnovne karakteristike fikha manjina a to su:

1. Fikh u svojoj definiciji je značajnost koja se bavi manifestativnim dijelom čovjekovog života i njegovog ponašanja a ne odnosi se na čovjekov duhovni život. On brine o spoljašnosti a ne o ezoteričnosti i biti. Fikh spada, kako to navodi El-Gazali u svom *Ihjaui*, u ovosvjetske a ne ahiretske nauke.
2. Muslimanska manjina je dio muslimanskog ummeta i ujedno je dio svog zasebnog društva, nijedna od ovih strana ne smije se uzdignuti na račun druge.
3. Fikh manjina je samo dio 'općeg fikha', jedna njegova grana koja ima svoje specifičnosti, tematiku i probleme iako ih prijašnji učenjaci nisu definisali posebnim imenom. Danas su u upotrebi nazivi poput ekonomski fikh, politički fikh i dr. Zašto onda ne bi postojao fikh manjina koji bi imao zadaću da rješava probleme, pitanja i nejasnoće muslimanskih manjina.⁴

Za razliku od Kardavija, Al-'Alvani smatra da fikh manjina nije dio općeg fikha u terminološkom smislu, već dio fikha

u širem smislu koji obuhvata razumijevanje vjere općenito.⁵

4. Nužno je islamsko prisustvo na Zapadu, kako bi se brinuli o muslimanima koji žive na tim prostorima i kako bi prenosili poslanicu koju posjeduju. El-Kardavi smatra da nema mjesta pitanju je li muslimanu dopušteno da boravi u nemuslimanskoj zemlji jer bismo zabranom zatvorili vrata širenja islama u svijetu.

Istraživači poput Adžila E-Nešmija smatraju da je pojam manjine neadekvatan i neprecizan jer ne izražava suštinski smisao i cilj egzistiranja u tim zemljama. Ovi istraživači nude alternativne termine kao što su: fikh suživota muslimana u Evropi, fikh suživota muslimana u Americi, fikh sugrađanstva ili fikh udomaćivanja kojima se ukazuje da je cilj muslimana u tim zemljama suživot integracija, interakcija sa drugim članovima društva, njegovim institucijama. Istovremeno ovakav pristup udaljava muslimane od getoizacije i izolacije i ukazuje na njihovu političku jednakopravnost za razliku od upotrebe pojma manjine. Izbjegavanje upotrebe termina muslimanske manjine preporučila je i Akademija islamskog prava pri Organizaciji islamske konferencije.⁶

Tarik Ramadan rješenja praktičnih problema muslimana Zapada ne naziva “fikh manjina”. On govori o “zapadnom islamu”, ne kao posebnoj normativnoj tvorevini, već sociološkoj realnosti koja je vjerna jedinstvenim principima islama, zaodjenuta u evro-američkoj kulturu i ukorijenjena u evro-američkom društvu. To, istovremeno, ne znači relativizaciju univerzalnih islamskih principa radi “integracije u društvo” već kreativno tumačenje i primjenu tih principa, što zahtijeva oživljavanje metodologije islamskih nauka.⁷

¹ V. El-Kardavi, Jusuf (2004), *Fikh muslimanskih manjina – Kako biti musliman na Zapadu?*. Sarajevo: “Libris”, str. 21.

² Ibid., str. 22.

³ Ibid., str. 23.

⁴ Ibid., str. 40-43.

⁵ Ljevaković, Enes (2005), “Fikh muslimanskih manjina: utemeljenje, kontroverze i dileme”. U: Enes, Karić, ur. *Zbornik radova*, XXIII, 10. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, 145-163.

⁶ Ibid.

⁷ V. Ramadan, Tarik (2002), *Biti evropski musliman*. Sarajevo: Udruženje ilmijje IZ-e u BiH. Vidi više: Ramadan, Tarik (2007), *Evro-američki muslimani i budućnost islama*. Sarajevo: Udruženje ilmijje IZ-e BiH.

2.2. Ciljevi i izvori fikha muslimanskih manjina

Prema Jusufu El-Kardaviju⁸ cilj fikha manjina je slijedeći:

1. Da pomogne muslimanskim manjinama,
2. Da im pomogne u očuvanju biti islamske ličnosti,
3. Da izvršavaju svoje vjerske obaveze i da šire poruku islama,
4. Da muslimanske manjine budu elastične i otvorene zajednice, onoliko koliko dozvoljava vjera islam,
5. Da se daju plodovi na polju obrazovanja i osvješćivanja manjina,
6. Fikh podstiče muslimanske manjine da izvršavaju svoje vjerske, kulturne i socijalne zadatke,
7. Zadatak fikha manjina jeste da odgovori na postavljena pitanja i da riješi najnovije probleme u nemuslimanskom društvu.

Izvori fikha manjina su isti kao i kod općeg fikha s tim da fikh manjina mora imati reformatorske stavove naspram ovih izvora. Fekih se pri donošenju propisa iz domena fikha manjina prije svega oslanja na Kur'an i sunnet, potom 'idžma' pri kojem treba imati na umu da se one vrste idžma'a koje su temeljene na privremenom interesu ili običaju koji se promijenio moraju i same promijeniti shodno mijenjanju situacije na koju se propis odnosi. Slijedeći izvor je kijas sa svojim pravilima i uvjetima. Pored toga koristi se i drugim izvorima: el-istislah, el-istihsan, sedduz-zera'i, el-istihsab, riječi ashaba i drugi.

Autori u svojim istraživanjima navode određene principe, metode i pravila koja bi se trebala koristiti prilikom donošenja propisa iz područja fikha manjina. Jusuf El-Kardavi⁹ smatra da treba obratiti pažnju na slijedeće principe:

1. Postizanje ciljeva i težnji iz područja fikha manjina postiže

se samo kroz ispravan idžtihad kompetentnih ljudi – stručnjaka. Nema fikha bez savremenog i ispravnog idžtihada. Ovdje se podrazumijevaju dvije vrste idžtihada: selektivni – onaj koji bira između različitih mišljenja i stavova iz našeg bogatog naslijeđa i idžtiħad kojim se izvodi novi stav na novonastala pitanja modernog života.

2. Poštivanje općih fikhskih pravila.
3. Briga o realnom fikhu koji živimo i razumijevanje stvarnosti koju živimo. Fekih živi u stvarnosti i realnosti i uviđa šta realnost nameće kao propis, on spoznajući i razumijevajući realnost dolazi do spoznaje Allahovog propisa i propisa Njegovog Poslanika, kao što je svjedok Jusufa, a.s., kroz poderanu košulju došao do spoznaje da je Jusuf, a.s., nevin. Fekih mora pitanja iz svakodnevnice rješavati u svjetlu Šerijata imajući na umu promjenljivost svakodnevnice jer svaka 'stvarnost' ima svoj propis.
4. Koncentracija na fikh koji se bavi pitanjima zajednice a ne samo pojedinca.
5. Pribjegavanje metodi olakšavanja.
6. Pridržavanje pravila da se fetva mijenja shodno promjeni razloga zbog kojih je donesena.
7. Poštivanje zakona postupnosti.
8. Uvažavanje ljudskih potreba i nužnosti.
9. Oslobođanje od mezhebskog slijeđenja.

Ovo su samo neka od pravila i principa odnosno smjernica koja olakšavaju muftiji donošenje fetvi iz domena fikha muslimanskih manjina.

Muslimanske manjine imaju mnoštvu problema. Problemi političke prirode ogledaju se u neprihvatanju i neuvažavanju vjerskih specifičnosti. Problemi ekonomske prirode se iskazuju kroz lošije imovinsko stanje i lošija radna mjesta, slabije

plaćena. Pored navedenih problemi kulturne prirode ogledaju se u želji muslimana da očuvaju svoj vjerski i kulturološki identitet. Većina problema ima fikhsku naznaku, a to je produkt želje muslimana da žive po normama Šerijata. Najčešće pitanje koje postavljaju muslimani na Zapadu jeste problem njihovog boravka, da li je šerijatski dozvoljeno ili ne? Zatim problemi asimilacije i integracije? Zatim propisi vezani za brak? Također jedno od najčešćih pitanja jeste u vezi sa ishranom, gdje je kupuju, i način nastanka određenih namirnica? Kakav je šerijatski stav po tom pitanju? Kakvi su propisi o radu u prodavnicama gdje se prodaje alkohol? Kakav je propis o posjeti slavija ili večerama gdje se služi i pije alkohol? Kakav je stav prema braku sa nemuslimankom? Kakav je propis o poslovanju sa bankama? Kakav je stav o sudjelovanju u političkom životu? Sva ova pitanja nas ne smiju uznemiravati i zabrinjavati. To je samo znak da muslimani brinu za svoju vjeru i svoj identitet, iako žive izvan svojih domovina.¹⁰

3. Muslimani u Republici Sloveniji¹¹

3.1. Islamska zajednica u Republici Sloveniji

Muslimani su na području Slovenije prisutni nekoliko stoljeća. Njihovo prisustvo na teritoriji Republike Slovenije bi se moglo podijeliti u nekoliko faza. Prvo prisustvo muslimana na ovom području povezano je sa Osmanlijama i njihovim upadima na teritoriju današnje Slovenije. Ovi upadi ostavili su dubok trag na različite segmente ljudskog djelovanja odnosa prema islamu i muslimanima.

Druga faza je okupacija BiH od monarhije 1878. god., kada su muslimani postali dio evropskog kršćanskog ambijenta kada se susreću sa novim izazovima i pitanjima. Tada se muslimani susreću sa novim, do tada nepoznatim svijetom, što je za njih predstavljalo jednu vrstu kulturno-civilizacijskog šoka. O tom prisustvu muslimana na području Republike

⁸ El-Kardavi, *op. cit.*, (bilješka 1) str. 44-45.

⁹ Ibid., str. 53-75.

¹⁰ Ibid., str. 31.

¹¹ V. Grabus, Nedžad (2011), *Sožitje je naša pot.* Ljubljana: Kulturno-izobraževalni zavod Averroes.

Slovenije svjedoče označeni grobovi muslimana Bošnjaka u mjestu Log pod Mangartom iz perioda Austro-ugarske koji su kao pripadnici Austro-ugarske vojske ostavili svoje živote na ovim prostorima. Također, u mjestu Log pod Mangartom bila je izgrađena džamija za potrebe vojnika muslimana koji su bili u Austro-ugarskoj vojsci koja nije ostala sačuvana. Međutim, o njenom postojanju svjedoče sačuvane fotografije.

Treća faza je jugoslovenski period koji traje od 1918. do 1991. god. Ovo je period u kojem veliki broj muslimana, posebno sa područja BiH iz ekonomskih razloga dolazi na područje Slovenije.

Četvrta faza je od osamostaljenja Slovenije pa do danas.

Institucionalno organiziranje i povezivanje muslimana u Sloveniji se odvijalo pod uticajem Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Historiju razvoja Islamske zajednice u Republici Slovenije nemoguće je promatrati bez Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u Austro-ugarskom periodu, zatim i kasnije u periodu Jugoslavije kada je postojao Mešihat IZ-a BiH, Hrvatsku i Sloveniju, zatim Mešihat IZ-e za Hrvatsku i Sloveniju sve do konačnog organiziranja Islamske zajednice u Republici Sloveniji 1994. god.

Muslimani Slovenije čine manjinu u odnosu na broj nemuslimana koji žive u Sloveniji. Oni nisu autohtono stanovništvo već su iz republika bivše Jugoslavije većinom iz ekonomskih razloga emigrirali u Sloveniju. Ali, muslimani Slovenije u svojoj pozadini imaju evropsku kulturu i baštinu, pa možemo muslimane Slovenije tretirati kao sve druge građane Evrope, odnosno kao autohtono evropsko stanovništvo a ne kao imigrante. Muslimani u Sloveniji u najvećem broju dolaze iz BiH zatim Makedonije, Albanije, Sandžaka i Kosova.

3.2. Fikhski problemi sa kojima se najčešće susreću muslimani Slovenije

Fikhski problemi muslimana Slovenije su problemi i pitanja koja najčešće muče muslimane koji žive na Zapadu. Pitanja su različite prirode.

Muslimani Slovenije nisu postavljali pitanja koja se odnose na problem njihovog boravka i življenja u zapadnom svijetu, da li je to dozvoljeno ili ne.

Fikhski problemi muslimana uglavnom se odnose na pitanja iz područja obredoslovlja, porodičnog prava, pitanja halala i harama koja se tiču jela i pića, te pitanja koja se odnose na društvo i društvene veze i odnose.

Najčešći fikhski problemi i pitanja sa kojima se susreću muslimani Slovenije su:

1. Ukopavanje muslimana u kršćanska groblja.

Muslimani na području Republike Slovenije nisu jednako riješili pitanje ukopa muslimana. Muslimani se najčešće ukopavaju u gradskim grobljima. Ovi ukopi ne ispunjavaju osnovne šerijatske norme kao što su ukopavanje umrlog u muslimanskom groblju, okretanje umrlog prema Kibli, a nekada i pitanje prostora gdje obaviti opremanje i kupanje umrlog. Neki džemati poput Jesenica, Maribora, Krškog, Tržiča u dogovoru sa lokalnim vlastima riješili su ovo pitanje tako da se muslimani ukopavaju u odvojenoj parceli unutar gradskog groblja. Ove parcele omogućavaju okretanje umrlog prema Kibli kao i opremanje umrlog na adekvatan vjerom propisan način. Neki džemati su u proceduri da riješe ovo pitanje, kao što su Kopar, Celje i Velenje. Međutim u nekim gradovima i pored nastojanja predstavnika Islamske zajednice da u pregovorima sa lokalnim vlastima riješe navedena pitanja to nisu uspjela. Takav je primjer džemata Ljubljana, iako se na osnovu dokumentacije zna da je postojalo muslimansko groblje na Žalama.¹² To je razlog da veliki broj muslimana ukop svojih umrlih vrši u svojim rodnim mjestima u BiH, Makedoniji, Kosovu,

Sandžaku ili Albaniji. Uspjeh rješavanja ovog problema uveliko je odvisan od razumijevanja istog od strane lokalnih vlasti i nivoa integracije ili asimilacije muslimana u lokalno društvo.

2. Klanjanje jacie-namaza u ljetnom periodu.

Ovo pitanje posebno se ističe u ljetnom periodu kada su vrijeme jacie i sabah-namaza najbliži. Zbog obaveze ranog odlaska na posao, malo spavanja i odmora uzrokovalo je poteškoće muslimanima. Kao primjer može nam poslužiti džemat Koper koji je Muftiji uputio pitanje o mogućnosti klanjanja jacie-namaza sahat i po vremena od nastupanja akšam-namaza. Muftija je u konsultaciji sa fetva-eminom prof. dr. Enesom Ljevkovićem odobrio mogućnost klanjanja jacie-namaza na spomenuti način.

3. Spajanje namaza zbog nemogućnosti obavljanja namaza na poslu.

Želeći izvršavati obavezu namaza u njegovom propisanom vremenu muslimani se susreću sa potrebom za spajanjem namaza jer namaz ne mogu obaviti na radnom mjestu.

4. Obavljanje namaza na poslu.

Muslimani u Sloveniji na radnom mjestu nemaju uvjeta za obavljanje namaza. Muslimani često pitaju kako da ispune svoju obavezu, na koji način postupiti, da li spojiti namaze ili ih naklanjati.

5. Brak između muslimana i nemuslimanke.

Ženidba muslimana sa nemuslimankom prisutna je među muslimanima Slovenije. Također, samo u manjem broju prisutna je i udaja muslimanke za nemuslimana. Želeći postupiti u duhu Šerijata i očuvati svoje porodice,

¹² Grabus, *op. cit.*

veliki broj muslimana je tražio od imama uputu u pogledu šerijatskog tretiranja navedenog problema.

6. Propis o vinskom ili alkoholnom sirćetu.
7. Enzimi svinjskog porijekla.
8. Upućivanje čestitki sljedbenicima knjige povodom njihovih praznika.
9. Kupovina stambenih prostora putem banaka na Zapadu.
10. Poslovanje sa bankama na kamatnom sistemu.
11. Obdukcija umrlih.
12. Obavljanje namaza u prostorijama sa ikonografijom.
13. Propis držanja psa u kući ili stanu.
14. Darivanje organa medicinskim ustanovama.
15. Institucionalno organiziranje muslimana i infrastruktura za obavljanje različitih vjerskih obreda i drugih kulturnih programa i manifestacija.

4. Zaključak

U ovom radu se kroz knjigu Jusufa El-Kardavija "Fikh muslimanskih manjina – kako biti musliman na Zapadu?" ukazuje na osnovno razumijevanje pojma muslimanskih manjina, njegovih izvora, osnovnih pravila i principa kojih bi se trebali pridržavati muftije prilikom iznalaženja odgovora na veliki broj pitanja i dilema sa kojima se susreću muslimani koji žive na Zapadu kao manjine.

Jusuf El-Kardavi jedan je od autora koji se zalaže za razvijanje nove grane općeg fikha koji se naziva fikh muslimanskih manjina. Činjenica je da postoji dilema i različito razumijevanje pojma manjina pa i kontroverzi pri samoj upotrebi navedenog pojma.

Muslimani koji žive na Zapadu u njihovom nastojanju da svoj život usklade sa normama Šerijata, susreću se sa nizom različitih pitanja i dilema. U svom radu predstavio sam primjer muslimana Slovenije i iznio najčešće fikhske probleme s kojima

se susreću. Možemo primijetiti da su pitanja koja postavljaju muslimani koji su autohtone manjine na Zapadu drugačija od onih koja postavljaju muslimani emigranti. Autohtoni muslimani ne postavljaju pitanja koja se odnose na prirodu njihovog boravka u nemuslimanskim zemljama, da li je to dozvoljeno ili ne. Također, ne traže odgovor na pitanja da li je dozvoljeno izaći na izbore u nemuslimanskim zemljama, kakav odnos treba imati prema nemuslimana i slično. Ova pitanja aktualna su ondje gdje su prisutni muslimani emigranti sa područja arapskih država.

Najčešći fikhski problemi i pitanja sa kojima se susreću muslimani Slovenije vezani su za ortopraksu i institucionalno organiziranje muslimana.

Sve ovo ukazuje na veliki broj dilema i kontroverzi tretirane problematike i potrebe da se pitanje fikha muslimanskih manjina u budućnosti ozbiljnije i svestranije istražuje.

Literatura

Grabus, Nedžad (2011), *Sožitje je naša pot*. Ljubljana: Kulturno-izobraževalni zavod Averroes.

El-Kardavi, Jusuf (2004), *Fikh muslimanskih manjina – Kako biti musliman na Zapadu?*. Sarajevo: "Libris".

Ljevaković, Enes (2005), "Fikh muslimanskih manjina: utemeljenje, kontroverze i dileme". U: Enes, Karić, ur. *Zbornik radova*, XXIII, 10. Sarajevo: Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, 145-163.

Ramadan, Tarik (2002), *Biti evropski musliman*. Sarajevo: Udruženje ilmijje IZ-e u BiH.

Ramadan, Tarik (2007), *Evro-američki muslimani i budućnost islama*. Sarajevo: Udruženje ilmijje IZ-e BiH.

الموجز

فقه الأقليات المسلمة: أهم القضايا الفقهية التي تواجه المسلمين في سلوفينيا

سياد كارديشيك

نستعرض في هذا المقال مفهوم الأقليات المسلمة من خلال كتاب «فقه الأقليات المسلمة – حياة المسلمين وسط المجتمعات الأخرى» للدكتور يوسف القرضاوي، ونذكر أبرز المشاكل التي تواجهها الأقلية المسلمة في جمهورية سلوفينيا. ويقدم البحث تعريفاً للأقلية المسلمة، والدراسات الفقهية لأبرز المسائل التي تواجهها الأقليات المسلمة، كما يستعرض أهداف فقه الأقليات المسلمة ومصادره. ويقدم الجزء الثاني من البحث الأقلية المسلمة في جمهورية سلوفينيا مع ذكر أمثلة متنوعة للمسائل والمشاكل التي تواجه أبناء تلك الأقلية في حياتهم اليومية.

الكلمات الرئيسية: الفقه، الأقليات المسلمة، فقه الأقليات المسلمة، المسائل والمشاكل التي تواجه الأقلية المسلمة في سلوفينيا.

Summary

FIQH OF MUSLIM MINORITIES: The most common issues concerning fiqh faced by the Muslims of Slovenia

Sead Karišik

The author here discusses the term Muslim minorities as it is presented in the book of Dr. Yusuf Al-Qaradawi titled *The fiqh of Muslim minorities – how to be a Muslim in the West?* It also presents a list of the most common problems faced by the Muslims who live as a minority on the territory of the Republic of Slovenia. The first part of the paper defines the term *Muslim minorities* and discusses the aspects of the fiqh that deal with various problems of Muslim minorities. It also presents a list of sources and aims of the fiqh concerning the Muslim minorities. The second part of the paper presents the Muslim minority living in the Republic of Slovenia along with some aspects of the most common issues and problems that these Muslims face in their everyday life.

Ključne riječi: fiqh, Muslim minorities, problems and issues concerning the Muslim minority in Slovenia